

Χειμερινό εξάμηνο ακαδημαϊκού έτους 2023-2024

Μάθημα: Παιδαγωγική του Θεάτρου

1^η Πρόοδος

Στο πλαίσιο του μαθήματος «Παιδαγωγική του Θεάτρου» του Γ' εξαμήνου κάθε φοιτήτρια / φοιτητής θα εκπονήσει εργασία με τίτλο: «Εφαρμογή της διδακτικής μεθόδου 'Θεατρικό Παιχνίδι' σε θεατροπαιδαγωγική δράση με μαθητές δημοτικού σχολείου».

Για την εκπόνηση της εργασίας, ως βιβλιογραφία, προτείνεται να χρησιμοποιηθούν εναλλακτικά ή συνδυαστικά τα συγγράμματα:

α. Παιδαγωγική του Θεάτρου

- i. Το ψυχοκοινωνικό πλαίσιο / η ομάδα: 55-119,
- ii. Η θεωρία του Θεατρικού Παιχνιδιού (Από το Παιχνίδι στο Θεατρικό Παιχνίδι): **167-196**
- iii. Ο εμπυχωτής: 293-299
- iv. Παιχνίδια και Ασκήσεις που υποστηρίζουν το Θεατρικό Παιχνίδι: 355-564
- v. Περιγραφή 11 εργαστηρίων Θεατρικού Παιχνιδιού με τις 4 φάσεις του: **565-607**
- vi. Αυτοσχδιασμοί: 609-616
- vii. Μια εφαρμογή Θεατρικού Παιχνιδιού: 619-628.

β. Οδηγός Εκπαιδευτικού Θεατρικής Αγωγής (βλ. σχετικό αρχείο αναρτημένο στο e-class)

- i. Η θεωρία του Θεατρικού Παιχνιδιού: 1-10, 11-32, 22-45, 46-51
- ii. Η πράξη του Θεατρικού Παιχνιδιού / εργαστήρια εφαρμογής: 150-153, 154-156, 157-160, 161-163, 170-172.

Η εργασία θα παραδοθεί σε έντυπη μορφή, έκτασης 1500 λέξεων, μέχρι τις 11 ή 12 Δεκεμβρίου 2023, κατά την προσέλευση στο μάθημα της ίδιας ημέρας, ενώ θα πρέπει να διατηρηθεί και σε word αρχείο από τους φοιτητές.

Παρακάτω παρουσιάζονται το Θέμα και ο Πίνακας Περιεχομένων της Εργασίας.

Θέμα

«Εφαρμογή της διδακτικής μεθόδου 'Θεατρικό Παιχνίδι' σε θεατροπαιδαγωγική δράση με μαθητές δημοτικού σχολείου».

Πίνακας Περιεχομένων

1. Σχεδιασμός

- 1.1. Η προβληματική: αιτιολόγηση επιλογής θεατρικών μεθόδων και τεχνικών
- 1.2. Σκοπός και διδακτικά ερωτήματα / προσδοκώμενα αποτελέσματα
- 1.3. Παρέμβαση με Θεατρικό Παιχνίδι
(αφορά στον σχεδιασμό της θεατροπαιδαγωγικής δράσης / περίπου 100-150 λέξεις)

2. Διεξαγωγή

- 2.1. Απελευθέρωση και δημιουργία ομάδας
- 2.2. Αναδημιουργία ρόλων και καταστάσεων
- 2.3. Σκηνική αυτοσχέδια δράση
- 2.4. Αποτίμηση του εργαστηρίου
(αφορά στην εφαρμογή των φάσεων / σταδίων ανάπτυξης του Θεατρικού Παιχνιδιού με βάση ένα δικό σας κείμενο - ερέθισμα / περίπου 1200-1300 λέξεις)

3. Αξιολόγηση

(αφορά στην υποθετική αξιολόγηση της συνολικής παρέμβασης / περίπου 100-150 λέξεις)

<p>ΘΕΑΤΡΙΚΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ φάσεις ανάπτυξης</p> <p>α. Απελευθέρωση και δημιουργία ομάδας β. Αναδημιουργία ρόλων και καταστάσεων γ. Σκηνική αυτοσχέδια δράση δ. Αποτίμηση του εργαστηρίου</p> <p>© Παπαδόπουλος, Σ.</p>
--

Θεατρικό Παιχνίδι
Ενδεικτική Παρουσίαση Εργαστηρίου

Απόσπασμα από το Διδακτικό Σενάριο Θεατρικής Αγωγής του ΙΕΠ
Επόπτης: Σίμος Παπαδόπουλος

1. Σχεδιασμός

1.1. Η προβληματική: αιτιολόγηση επιλογής θεατρικών μεθόδων και τεχνικών

Η αιεφόρος λειτουργία της φύσης αποτελεί αναγκαιότητα ύψιστης προτεραιότητας σε μια εποχή που η 'έπι τὰ χείρω' κλιματική αλλαγή συνιστά την υπάρχουσα φυσική πραγματικότητα. Ταυτόχρονα, η ηθική κρίση με την αλόγιστη επιθυμία για απόκτηση πλούτου και κάθε είδους εξουσίας από μεγάλο μέρος του παγκόσμιου πληθυσμού, σε συνδυασμό με την ψυχοκοινωνική μετάβαση από το 'εμείς' στο 'εγώ', οδηγούν ολοταχώς στην περαιτέρω ηθική και κοινωνική αποδιοργάνωση της ανθρώπινης κοινωνίας. Από τα παραπάνω προκύπτει η ανάγκη αφενός βελτίωσης των συνθηκών προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος, προκειμένου η φυσική ζωή στον πλανήτη να αποκατασταθεί, αίτημα το οποίο καθιστά την ανθρώπινη κοινωνία υπεύθυνη για την ικανοποίησή του, αφετέρου ενδυνάμωσης των ανθρωπίνων σχέσεων στο ανθρωπογενές περιβάλλον.

Η παρούσα εργασία αφορά τη σχέση του ανθρώπου με το περιβάλλον και τη διερεύνηση της σημασίας της αφενός για την ευταξία της λειτουργίας του, αφετέρου για την μέσω αυτής της σχέσης πνευματική και ψυχοκοινωνική ενδυνάμωση των ατόμων και της κοινωνίας. Προς αυτήν την κατεύθυνση, υπό το πρίσμα της Παιδαγωγικής του Θεάτρου, θα αξιοποιηθούν οι μέθοδοι του θεατρικού παιχνιδιού και της διερευνητικής δραματοποίησης, με στόχο την ανάπτυξη περιβαλλοντικής συνείδησης και υγιούς πρακτικής.

1.2. Σκοπός και διδακτικά ερωτήματα / προσδοκώμενα αποτελέσματα

Σκοπός της διδακτικής παρέμβασης είναι η καλλιέργεια της περιβαλλοντικής συνείδησης των μαθητών/τριών μέσω αξιοποίησης της μεθόδου α. του θεατρικού παιχνιδιού και β. της διερευνητικής δραματοποίησης και συναφών θεατρικών τεχνικών.

Αναμένουμε ότι το θέμα:

- i) Θα δημιουργήσει τις προϋποθέσεις, ώστε τα παιδιά, μέσα από καταστάσεις συγκίνησης, αφού οι ιστορίες με τη φύση και τα ζώα αποτελούν αγαπημένο τους θέμα:
 - να παράξουν ποικίλα είδη προφορικού και γραπτού λόγου σε συνθήκες λεκτικής και μη λεκτικής επικοινωνίας,
 - να προωθήσουν την υπόθεση, διαδικασία που εξάπτει τη φαντασία και καλλιεργεί τη δημιουργικότητά τους.
- ii) Θα ανταποκριθεί στις ανάγκες, τις εμπειρίες και τα ενδιαφέροντά τους, καθώς επιτρέπει:
 - να βιώσουν τη σχέση του ανθρώπου με το φυσικό περιβάλλον και τα ζώα,
 - να ενδιαφερθούν να προστατέψουν τα δάση και να αναστοχαστούν για τη σημασία τους,
 - να βιώσουν την αξία της φιλίας,
 - να γνωρίσουν τις χαρές αλλά και τις δυσκολίες στις ανθρώπινες σχέσεις,
 - να προτείνουν λύσεις και να αναλάβουν την ευθύνη των επιλογών τους.
- iii) Θα ανταποκριθεί στις γνώσεις και τις ικανότητες πρόσληψής τους, καθώς οι χαρακτήρες και οι καταστάσεις του αποσπάσματος βρίσκονται στο φάσμα των εμπειριών τους.

1.3. Παρέμβαση με Θεατρικό Παιχνίδι

«Μια μέρα σ' ένα δάσος»¹ (αρχικό περιβάλλον)

Με γενικό στόχο την απόκτηση πνευματικών, συναισθηματικών και κοινωνικών δεξιοτήτων, η πρώτη παρέμβαση με αξιοποίηση της μεθόδου του θεατρικού παιχνιδιού στοχεύει ειδικότερα στη θεατροπαιδαγωγική μαθητεία σε θέματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, προσωπικής ανάπτυξης και αλληλεγγύης (δεξιότητες ζωής).

Ο εκπαιδευτικός εισάγει τη δράση με βάση το ακόλουθο κείμενο / απόσπασμα: «...είτε τριγυρνάω στα χωράφια, είτε κάνω βόλτες στον ισκιωμένο κήπο, είτε ακόμα κοιτάζω πάνω σε τούτο το τραπέζι, πάντα νιώθω μέσα μου μια απερίγραπτη ευτυχία! Ο καιρός είναι τόσο μαγευτικός... Τα πουλάκια κελαηδούνε, όλοι μας ζούμε μέσα σε ειρήνη και ομόνοια – τι παραπάνω θέλουμε;».²

2. Διεξαγωγή

«Μια μέρα σ' ένα δάσος» (Παρουσίαση / περιγραφή των δραστηριοτήτων)

Σημειώνεται ότι οι δραστηριότητες δεν θα περιγράφονται με απλουστευτικό τρόπο, αλλά κυρίως θα τεκμηριώνονται, ευφώς, με βάση τους ειδικούς στόχους που υπηρετούν, οι οποίοι θα απηχούν τους γενικούς στόχους που ετέθησαν κατά τη φάση του σχεδιασμού.

Ενδεικτικά, η παρουσίαση μπορεί να έχει την ακόλουθη διατύπωση:

«...Ο/Η εμπυχωτής.τρια ενθάρρυνε τα παιδιά να δώσουν την εξέλιξη της ιστορίας με βάση τη συζήτηση που ανέπτυξαν στις υποομάδες, καθώς / γιατί θεωρούσε / πίστευε / εκτιμούσε ότι με αυτόν τον τρόπο / έτσι η δραστηριότητα / η επιλεγθείσα προσέγγιση θα ανταποκρινόταν / θα ικανοποιούσε στον – τον στόχο / στα – τα κριτήρια....».

Η ανάπτυξη του θεατρικού παιχνιδιού στοχεύει να ακολουθήσει τις παρακάτω φάσεις:

α' φάση: Απελευθέρωση και δημιουργία ομάδας

- Μουσική και κίνηση στο χώρο.
- Γρήγορο βάδισμα. Αποφεύγω να συγκρουστώ με άλλο μέλος της ομάδας.
- Στο σταμάτημα της μουσικής μένουμε ακίνητοι, εστιάζοντας την προσοχή σε κάποιο μέλος.
- Ξανά γρήγορο βάδισμα. Σταματώ και προσπαθώ να ακουμπήσω το μέλος που βρίσκεται πιο κοντά μου.
- Αργό βάδισμα. Γιατί αργό βάδισμα; Γιατί είμαι κουρασμένος. Γιατί το έδαφος είναι ανώμαλο και πρέπει να προσέχω. Γιατί δεν ξέρω το δρόμο, έχω χαθεί. Γιατί είμαι μέσα σ' ένα δάσος. (Στην αρχή ο εμπυχωτής καθοδηγεί τα παιδιά, δίνοντας κάποια ερεθίσματα και στη συνέχεια τα ενθαρρύνει να δώσουν τις δικές τους εκδοχές).
- Γρήγορο βάδισμα. Σταματώ. Παίρνω το χέρι του πλησιέστερου μέλους και περπατούμε χέρι-χέρι πολύ γρήγορα.
- Με το σταμάτημα της μουσικής σταματώ και αφογκράζομαι τους ήχους του δάσους. Τι ακούω; Πουλάκια να κελαηδούν. Τον ήχο του ποταμού. Το θρόισμα των φύλλων. Και... ό,τι άλλο θέλουν.
- Νιώθω το σώμα μου να μεταμορφώνεται.... Τα χέρια μου σιγά-σιγά απλώνονται και γίνονται κλαδιά. Νιώθω το σώμα μου να γίνεται κορμός. Φαντάζομαι πόσο μεγάλος είναι ο κορμός μου, αν είμαι γέρικο ή νέο δέντρο. Τι δέντρο είμαι;
- Φυσάει άνεμος, κουνάει τα δέντρα, νιώθουν τα φύλλα και τα κλαδιά να κουνιούνται. Η κίνησή

¹ Πρόκειται για πρόταση θεατρικού παιχνιδιού, η οποία παρουσιάζεται στο Β' Μέρος: Το Θεατρικό Παιχνίδι [Έντεκα μικρές ιστορίες και θεατρικά παιχνίδια] του βιβλίου «Παιδαγωγική του Θεάτρου». Παπαδόπουλος, Σ. (2010), σσ. 585-588.

² Απόσπασμα από το έργο του Α. Τσέχοφ 'Θείος Βάνιας'. Μνημ. στο: ό.π., σ. 585.

τους τα κάνει να σκεφτούν ότι έχουν κουραστεί τόσα χρόνια που είναι ακίνητα... Τι ωραία να μπορούσαν να κινηθούν!

- Σε λίγο αισθάνονται να ξεκολλούν απ' το έδαφος και να κινούνται αργά. Βλέπουν πως και τ' άλλα δέντρα γύρω τους κινούνται. Είναι χαρούμενα, συναντούν τα άλλα δέντρα, ενώνουν τα χέρια - κλαδιά τους σε κύκλο και χορεύουν...
- Σιγά-σιγά καθένας αποδεσμεύεται από τον κύκλο και κινείται μόνος του στον χώρο, χωρίς να έχει καμιά σχέση με τον άλλο. Ελεύθερη κίνηση.

β' φάση: Αναδημιουργία ρόλων και καταστάσεων

Ακούγεται ήχος σειρήνας. Ο εμψυχωτής αναλαμβάνει ρόλο πυροσβέστη. Έρχεται, βλέπει τα παιδιά και τους λέει: «Εεε, τι κάνετε εδώ; Τι συμβαίνει; Πριν λίγο μου τηλεφώνησαν και μου είπαν να τρέξω γρήγορα, γιατί το δάσος και τα χωράφια του χωριού σας έπιασαν φωτιά... Δεν πήρατε είδηση; Τρέξτε μαζί μου να δούμε τι έχει συμβεί...».

Ο εμψυχωτής τους οδηγεί στο μέρος αυτό... Στη συνέχεια, τα παιδιά εξελίσσουν την ιστορία... Δυο εκδοχές που μπορεί να δώσουν είναι:

- Διαπιστώνουν ότι όντως υπάρχει πυρκαγιά έξω από το χωριό τους και πράττουν ανάλογα. (Πιθανοί ρόλοι: πυροσβέστες, κάτοικοι του χωριού, δημοσιογράφοι, δήμαρχος. Υλικά: μάσκες, καπελάκια, σωλήνες πυρόσβεσης, κουβάδες, γάντια, μαντηλάκια για μύτη.)
- Διαπιστώνουν ότι δεν υπάρχει φωτιά. Ο πυροσβέστης θεωρεί ότι, αφού έκανε τον κόπο κι ήρθε, θα 'ταν καλό να κάνουν πρακτική άσκηση για ν' αντιμετωπίσουν πιθανή φωτιά.

γ' φάση : Σκηνική αυτοσχέδια δράση

Ο εμψυχωτής σε ρόλο πυροσβέστη ζητά να δείξουν τα παιδιά κάτι απ' τη ζωή τους στο δάσος όταν ήταν δέντρα.

δ' φάση : Αποτίμηση του εργαστηρίου

Στην ομάδα, εκτός ρόλου, συζητούν και εκφράζουν τα συναισθήματα που ένιωσαν τη στιγμή που βρίσκονταν στη φύση. Ο εμψυχωτής τους ενθαρρύνει λέγοντας για παράδειγμα: «Θυμάστε τι ήχους ακούσατε; Τι εικόνες είδατε; Αισθανόσασταν ότι είχατε κι άλλους δίπλα σας στο δάσος ή ότι ήσασταν μόνοι σας; Στο δάσος όπου είχατε μεταμορφωθεί σε δέντρα, τι δέντρο ήταν καθένας σας; Θυμάστε τη στιγμή που νιώσατε να ξεκολλάτε απ' το έδαφος και να περπατάτε; Γιατί νιώσατε την ανάγκη να φύγετε απ' το έδαφος;».

Κατόπιν τα παιδιά συμμετέχουν σε δραστηριότητες που προτείνει ο εμψυχωτής ή τα ίδια.

- Ζωγραφίζουν κάτι απ' όσα έζησαν την προηγούμενη ώρα (που τους έκανε εντύπωση, τους άρεσε, τους ενόχλησε κ.λπ.).
- Φτιάχνουν με διάφορα υλικά το δέντρο που καθένας ήταν στο δάσος.
- Καθένας γράφει γράμμα σε όποιο πρόσωπο επιθυμεί για την ιστορία ενός πυροσβέστη που γνώρισε από κοντά. Ο εμψυχωτής παίρνει τα γράμματα και υπόσχεται να τα ταχυδρομήσει. (Η τελευταία δραστηριότητα μπορεί ν' αποτελέσει αφορμή για ένα νέο θεατρικό παιχνίδι, με τον/την εμψυχωτή/τρια σε ρόλο ταχυδρόμου να φέρνει την απάντηση στα παιδιά.)

Παραδείγματα³

Θεατρική τεχνική

- Καθοδηγημένη φαντασία

Ο εμψυχωτής ζήτησε από τα παιδιά να κλείσουν τα μάτια τους και να φανταστούν το δάσος μέσα στο οποίο βαδίζουν. Με ήρεμη φωνή και έκφραση καθοδηγεί τη φαντασία τους, χωρίς να αναφέρεται σε πολύ συγκεκριμένες λεπτομέρειες, ενώ τους αφήνει το περιθώριο να αισθανθούν τον προσωπικό τους ρυθμό.

Η δραστηριότητα έδωσε προτεραιότητα στη φαντασία, ως το πρωταρχικό υλικό δημιουργίας του δραματικού περιβάλλοντος κι έτσι έβαλε τα παιδιά στον ρόλο με φυσικό και απλό τρόπο.

Θεατρική τεχνική

- Δράση που παγώνει
- Παγωμένη εικόνα
- Ανίχνευση της σκέψης και της κοινωνικής κατάστασης

³ Πρόκειται για αυτοτελή παραδείγματα καθώς και για μεθόδους και τεχνικές που παρουσιάζονται και αναλύονται στο σύγγραμμα: «Παιδαγωγική του Θεάτρου». Παπαδόπουλος, Σ. (2010), σσ. 585-588.

Τα παιδιά αναπαρέστησαν τον άνεμο που φυσούσε και τα δέντρα που κινούσαν τα κλαδιά: i) σε δράση, ii) σε παγωμένη εικόνα, iii) ενώ βρίσκονταν σε παγωμένη εικόνα, απάντησαν στο ερώτημα του/της εμπυχωτή/τριας για το ποιοι ήταν και τι μπορούσαν να κάνουν.

Η ανάληψη του ρόλου ενδυνάμωσε την πίστη των παιδιών στους ρόλους, καθώς τα εξοικείωνε: i) με τη δύναμη του ανέμου, με την κίνηση των κλαδιών του δέντρου, μέσω της σωματικής έκφρασης και ii) με την ενθάρρυνση της σκέψης σε ρόλο, σχετικά με την ταυτότητα, την ικανότητα, τη νέα κατάσταση και το συναίσθημα. Η τεχνική είχε στοχαστικό χαρακτήρα, καθώς, με τη μετάβαση από την κίνηση στην ακινησία, από τη δράση στον στοχασμό, με το σταμάτημα και την εμβάθυνση στον χρόνο, ενεργοποιούσε τη συνείδηση της κατάστασης του ρόλου.

Θεατρική τεχνική

- Αντικρουόμενες σκέψεις- συμβουλές

Τα παιδιά, ως φυσικά πρόσωπα ή σε ρόλο χωρικών, συμβουλευάν τα πουλιά, που είχαν εγκλωβιστεί στο φλεγόμενο δάσος, για τον τρόπο που έπρεπε να ενεργήσουν.

Η συγκεκριμένη δραστηριότητα διατηρούσε την ένταση σε υψηλά επίπεδα, καθώς το αδιέξοδο παρέμενε ορατό. Υπήρχε μια αίσθηση πίεσης χρόνου, καθώς τα περιθώρια για την επιβίωση στένευαν. Αναδεικνυόταν το αίσθημα της ευθύνης, η τάση να φανούν χρήσιμοι στο αίτημα ενός αδύναμου πλάσματος. Οι ιδέες που πρότειναν χαρακτηρίζονταν από συνέπεια ως προς την αποτελεσματικότητά τους. Ο ρόλος των παρατηρητών ήταν ενεργός, στο βαθμό που καλούνταν να ανταποκριθούν στη δράση με δράση. Αντί να παρακολουθούν παθητικά τα γεγονότα, τους ζητήθηκε να εξετάσουν τη σοβαρότητα της κατάστασης, να αναζητήσουν και να προτείνουν λύσεις.

Θεατρική τεχνική

- Παντομίμα

Τα παιδιά, σε ρόλο πυροσβέστη, αναπαρέστησαν στιγμιότυπα από τις καθημερινές δραστηριότητες στην εργασία του (α. προετοιμασία στον πυροσβεστικό σταθμό και β. κατάσβεση πυρκαγιάς).

Σε δραστηριότητες σωματικής έκφρασης και παντομίμας, ως πυροσβέστες, τα παιδιά ανέπτυξαν τη φαντασία και τις γνωστικές δεξιότητές τους.

Θεατρική τεχνική

- Αυτοσχεδιασμός

Σε ζευγάρια τα παιδιά, σε ρόλο κάποιου που καταστράφηκε το σπίτι του από την πυρκαγιά, αφηγήθηκαν σ' ένα συγγενή ή φίλο τους τις σκέψεις και τα συναισθήματά τους.

Το επεισόδιο δημιουργούσε τις προϋποθέσεις για εμβάθυνση στα προβλήματα επιβίωσης μετά την καταστροφή. Οι χαρακτήρες σκέφτηκαν ό,τι τους απασχολούσε και σε σύντομους διαλόγους το ανακοίνωσαν και το μοιράστηκαν ως ομιλητές και ακροατές.

3. Αξιολόγηση

Περιλαμβάνει την επιμέρους αξιολόγηση πραγμάτωσης των στόχων που ετέθησαν στη φάση του σχεδιασμού και αναπτύχθηκαν κατά τη διεξαγωγή.